

HERMENEVS

10^e JAARGANG, AFL. 3 — 15 NOVEMBER 1937

De Ideai in de primitieve Mythologie

In de inleiding tot zijn terecht vermaard boek „De oratore” zegt Cicero, dat Pheidias zijn Athena had geschapen volgens een „voorbeeld”, dat bestond in zijn phantasie. En, vervolgt hij: „Gelijk er voor alle vormen en voorwerpen een volstreckte volmaaktheid bestaat, op welker in de verbeelding levend beeld al het in de zinnelijke wereld aanwezige als een afbeelding teruggaat, zoo ziet onze geest een beeld van de volmaakte rede en ons oor verlangt naar haar evenbeeld. Deze vormen der dingen noemt Platoon Ideeën en hun schrijft hij een eeuwig zijn toe, een bestaan in het denken van ons verstand, terwijl al het andere ontstaat en vergaat en zich nimmer in een staat van bestendigheid bevindt.”

Het is duidelijk, dat Cicero in deze passage de Ideeënleer van den grooten Atheenschen wijsgeer onjuist heeft geïnterpreteerd. Immers de Platonische Ideeën zijn volgens hem slechts wat wij „idealen” zouden noemen! Daarentegen heeft Platoon van de „Ideeën” verklaard, dat haar, en aan haar alleen, het ware, oorspronkelijke bestaan toekwam. We nemen een idee aan, zeide hij, waar we een veelheid van afzonderlijke dingen met denzelfden naam aanduiden. Evenwel dit algemeene bestaat niet zoozeer in ons denken, of ook in het goddelijk denken, maar zuiver op en voor zichzelf, als het eeuwige oerbeeld van al datgene, wat deel heeft aan de idee. De ideeën zijn het waarlijk en oorspronkelijk werkelijke, waaraan al het wordende en veranderlijke te danken heeft, wat het aan werkelijkheid bezit. Boven de wereld der zinnelijke ervaring is er een wereld der onzinnelijke dingen, waarvan de voorwerpen uit de zichtbare wereld slechts afbeeldingen zijn. Door verstandelijke redeneering (Phaidoon, 79 A) kan de mensch tot die wereld der Ideeën opklimmen, maar ook kan hij haar aanschouwen in de ekstase.¹

A. E. Taylor heeft in „Varia Socratica” aangetoond, dat deze leer der ideai of der eidē, welke woorden synoniemen waren, door Platoon niet persoonlijk is „uitgevonden”, maar alleen verder ontwikkeld. In de Vde eeuw v. Chr. waren eidos en idea, door Homēros en Herodotos gebruikt in den zin van „gedaante”, „voorkomen”,

¹ Verg. Georg Mehlis, Die Mystik, S. 195.

„gestalte”, in de mathematische wetenschap tot vaktermen geworden, en door de iatrosophisten werden zij aangewend in een betekenissen, welke nauwelijks te onderscheiden is van die in de Platonische dialogen. Platoon heeft slechts tot immaterieele dingen, als „het goede”, „het schoone” uitgebreid, wat vóór hem reeds gold voor zinnelijke begrippen, als „het koude” en „het warme”.

Bekend is, dat Platoon's opvatting der Ideeën niet immer gelijk is geweest, en de onzekerheid en de strijd der interpreetoren moet hier gewis voor een goed deel aan worden toegeschreven. In den loop zijner geestelijke ontwikkeling is klaarblijkelijk de kijk van den Helleenschen wijsgeer op deze dingen geleidelijk gewijzigd en een dynamische in de plaats van een statische opvatting getreden: van starre, onbewogen en onveranderlijke essentia werden de Ideeën meer en meer vormende natuurkrachten, immanente doelloorzaken. Alzoo blijkt immers de karakteristiek in den veel omstreden dialoog „Sophistēs”, zoodat Th. Gomperz in den Platoon van den „Sophistēs” een voorlooper der moderne energetici heeft kunnen eeren. Evenwel is het mij natuurlijk verre om mij te willen mengen in den strijd der geleerden in zake de moeilijke problemen der ideeënleer. Voor een, door klassieke philologen en filosofen veronachtzaamde primitief-mythische karaktertrek in de Platonische Ideeën vraag ik hier korten tijd de aandacht!

* *
* *

Van de Marind-anim in Nederlandsch Nieuw-Guinea heeft P. Wirz medegedeeld, dat zij, wanneer zij de verschijnselen der erfelijkheid trachten te verklaren: hoe het jong zoo gelijk op het moederdier, niet slechts wat betreft de uiterlijke gedaante, maar ook zielijk in zijn gedragingen, zeggen, dat dit hieraan moet worden toegeschreven, dat zoowel ouders als kinderen hun uiterlijken vorm, hun eigenschappen, kortom alles wat hen karakteriseert, daaraan danken, dat zij deel hebben aan een „archetype”, hetwelk „Dema” wordt geheeten en behoort tot de transcendente, mythologische „Bovennatuur”. Wezens, welke deel hebben aan de natuur van eenzelfde Dema, zijn onderling gelijkend, wijl zij gelijken op dien geestvoorvader. Elk wezen gelijkt en gedraagt zich volgens hen als een voorvader-wezen, dat niet alleen in een langvervloten mythologischen tijd geleefd heeft, maar feitelijk nog leeft in een „Bovennatuur”. Zoo hangen de deugden en gebreken van den hond samen: met die van de „dema-honden”, die eens in den beginne, in het grijs

verleden er waren en ook nu nog voortleven in mythische sfeer: onze honden zijn de imitaties, de reproducties van de „demahonden”, hoewel niet zoo volkomen als dezen! En dit geldt niet slechts van levende wezens, maar ook van levenlooze dingen, zelfs van kunstmatig door den mensch vervaardigde voorwerpen. Zoo is de boog, waarvan zij zich bedienen, een imitatie van den „dema-boog” der mythische tijden. De elasticiteit, de kracht van den gespannen boog, welke den pijl naar verre werpt en vijand of jachtdier doodt, is niet het natuurlijk gevolg van zijn eigenaardige!! bouw, maar is een eigenschap en een verrichtingsvermogen, dat hem toekomt van den mythischen demaboog, naar welks model hij geformeerd is. Voor de Marind-anim zijn aldus alle wezens en alle voorwerpen uit de wereld der ervaring reproducties van „modellen”, van „ideale” wezens en dingen uit een mythisch rijk, de „bovennatuur”. Zij bootzen de origineele wezens, de „wezenlijkheden”, na, waaraan zij hun essentie ontleenen.

Iets dergelijks lezen we in de mythen der Cherokee, een Indianenstam in het Zuidelijke Alleghanygebergte. De dieren der Cherokee-mythen, heeft James Mooney ons medegedeeld, waren, evenals hun helden der overlevering, grooter en volmaakter dan hun soortgenooten in de „historische tijden” van hun stam. Dezen waren van die mythische voorgangers geen afstammelingen, maar slechts armzalige imitaties, kleiner van formaat en met minder verstand begaafd. En ditzelfde gold eveneens van hoornen en kruiden.

Aan de Platonische Ideeën herinneren mede de primitieve voorstellingen van de „genii van de soort”. Miss Benedict heeft ons verhaald van de vrees der Bagobo, een Bantoe-stam, dat, wanneer iemand een slang had gedood, de „bloedverwanten en vrienden” hun dooden makker zouden komen wreken. Deze primitieven gelooven dus, zeide L. Lévy-Bruhl in „L'âme primitive”, dat alle slangen deel hebben aan éénzelfde eenige en onvergankelijke essentie, waarvan de eenlingen slechts de veelvoudige en voorbijgaande „verschijningen” zijn. Wijdverbreid is ook onder de natuurvolken de mystieke voorstelling der saamhoorigheid der jachtdieren, die als het ware in sympathisch verband met hun soortgenooten leven. Vandaar al die magische kunsten, welke vóór en na de jacht plegen plaats te vinden en die, soms komische, pogingen om het gedoode dier met zijn lot te verzoenen. Al dit ceremonieel richt zich echter niet alleen en zelfs niet allereerst tot het slachtoffer zelf, maar over hem heen tot het totaal zijner soortgenooten, tot „het hert” of „den

zeehond", tot, gelijk Smith en Dale hebben gezegd: „de idee". En zulk een „idee" is niet slechts de grond van alle dieren, maar mede van alle planten: het spreken van het „verboden woord" kan maken, dat alle boomen van een bepaalde soort „onzichtbaar" worden voor den primitieven timmerman, die er één komt uitzoeken!

De „representant" van de soort, welke in de oogen der primitieven „werkelijker" is dan de vele, in het leven komende en uit het leven gaande, eenlingen, wordt door sommigen hunner „de oudere broeder" genoemd. Dezen „ouderen broeder", het beginsel en de oorsprong van alle enkelingen, denken zij zich dan als grooter en machtiger dan zijn, in de ervaring gegeven, soortgenooten, die slechts een schim of schaduw zijn van de „soort-idee". Hij leeft in een „boven-natuur", welke doet denken aan de heerlijke, lichte „bovenwereld" uit de bekende mythe in den dialoog „Phaidoon". De „oudere broeder" is de verpersoonlijkte „genius van de soort", waaraan alle eenlingen, „zijn jongere broeders", deel hebben en die hen duet worden tot wat zij zijn. We hebben hier echter niet te doen met een abstract begrip, gelijk voor ons is het begrip „hond", „hert", gevormd uit waarnemingen, waarvan al het individueele bijzondere is afgetrokken. Zulke abstracte begrippen kent de primitieve mensch immers niet. Maar „de genius van de soort" is een mythische realiteit, het onvergankelijke, „bovennatuurlijke" principe der dingen, dat als „oerbeeld" bestaat in de „bovennatuur", en daarom alleen in den droom wordt aanschouwd. Hierbij moet dan wel worden bedacht, dat voor den emotioneelen natuurmensch niet „droomen bedrog zijn", maar openbaringen van de onzienlijke wereld; en wat daarin ervaren wordt, „werkelijker" is dan de dingen onzer dagelijksche ervaring.

Ten slotte nog dit: Reeds Aristotelës heeft zich afgevraagd, hoe de wereld der dingen, welke een worden en ontwikkeling vertoonden, kon voortkomen uit die starre, onveranderlijke wereld der Platonische Ideeën. Waar zouden we ons het aangrijppingspunt voor de inwerking dier, buiten de ervaring staande, in starre hoogheid boven de wereld der verschijnselen tronende, gedachte-dingen kunnen denken? De verstandelijke redeneering laat ons hier in den steek en het verband is alleen magisch te begrijpen. Voor den magischen mensch bestaat hier klaarblijkelijk geen moeilijkheid! Zoo hooren we van de inboorlingen van het eiland Kiwai (Papoea), dat zij in den zaaitijd in den tuin steenen begraven, wier gedaante gelijk is op de knollen, welke men hoopt te zullen oogsten. Deze steenen moeten op het

zaad inwerken bij wijze „van „modellen”: zij leeren aan den broodwortel en aan de taro te groeien en den vorm en de grootte te bereiken, welke zij zelf bezitten! Het voorbeeld oefent een magische kracht uit, welke het zaad tot een bepaalden groei dwingt!

* * *

In mijn boek „De Harmonie der Dingen” heb ik er op gewezen, dat in de eerste, Jonische natuurphilosophie van niet veel anders sprake was dan van een omzetting van mythologische, in het volksgeloof levende voorstellingen in natuurwijsgeerige begrippen, dus van een „sublimeering”. Zoo heeft Anaximandros het leven laten voortkomen uit een „zeeslijk”, hetwelk ten zeerste herinnert aan het „Oerslijk”, waarvan de Oude Phoenicische schrijver Sancho-niathon heeft verhaald. De gedaanteverwisseling, waarbij landdieren uit, met een stekelige huid voorziene, oerzeedieren te voorschijn kropen, lijkt meer op een „overleefsel” van een primitieve mythe aangaande het ontstaan van een mensch uit een dier dan, gelijk Th. Gomperz (in „Griechische Denker”, I, 46) heeft gemeend, op een „Ahnung der modernen Deszendenztheorie”. Het „apeiron”, waaruit alles was voortgekomen en waartoe alles ten slofte zou wederkeeren, was feitelijk niets anders dan een wijsgeerige omwerking van de primitieve voorstelling van een „wereldgeboorte” en „wereldondergang”, welke we met name uit de Germaansche mythologie kennen. In mijn studie over „De antieke denkers over de substantie en den zetel der ziel” (Tijdschr. v. Wijsbeg., 1930) heb ik er op gewezen, dat de theorie van den grooten man der antieke wetenschap, Aristotelës, over den onsterfelijken Nous, die van buiten trad in de zielekiem, welke van den vader op het kind overging (De gen. anim., II, 3) klaarblijkelijk een survival is geweest van de primitieve opvattingen aangaande de wording van het nieuwe leven, afkomstig uit een tijd, toen men nog geen recht begrip had van de beteekenis van den coïtus voor de bevruchting der vrouw en de zwangerschap toeschreef aan het binnendringen van „kindergeesten” in het vrouwenlijf. En in een studie over „De Mythe van den onhandigen Schepper” (Vragen van den Dag, 1933) heb ik de veronderstelling geopperd, dat de bekende, door Aristophanës in het „Symposion” voorgedragen, mythe over de misvormde oermenschen en hun afwerking door Apolloon een Oud-Helleensche overlevering kan zijn geweest. En ten slofte vinden we „de lagere goden”, die in den dialoog „Timaios” (42e) na de schepping van den kosmos het

werk van den dēmiourgōs zouden hebben overgenomen en voleindigd, terug in een Babylonisch scheppingsepos.

Het is mij natuurlijk verre te willen beweren, dat zoo ook de Platonische Ideeënleer een gesublimeerde mythos zoude wezen! Beter acht ik het te zeggen, dat het affektieve element in het zieleleven van den wijsgeer hier den toon heeft aangegeven. Er is in de diepte van de ziel van den beschavingsmensch een tendenz tot mythologische confabulatie. We gelooveu niet meer in de fabels, maar verheugen er ons toch in. We verlangen ook tijdelijk te vluchten uit de wereld van zorg en nood in een mystieke wereld van wondere fabelachtigheid. Maar ook tracht de denker en dichter, waar het begrip hem in den steek laat, in beelden uit te drukken wat hem in momenten van groote zielsbewogenheid vervult. Het is de kunstenaar in Platoon, die een, in een oogenblik van zielsverrukking geschouwde, waarheid in de Ideeënleer heeft in beeld gebracht, in het beeld van een „bovennatuur”, waarin in volkomen heerlijkheid de oerbeelden bestonden, waarvan de aardsche dingen slechts een onvolkomen imitatie gaven. En wijl de Ideeënleer een voortbrengsel is niet van het redeneerend-begrijpend verstand, maar van de groote emotie, vertoont zij gelijkenis met de wereldbeschouwing van den natuurmensch, die dingen en gebeuren nog meer emotioneel beleeft, dan verstandelijk-kritisch tracht te begrijpen.

Oosterbeek.

E. D. BAUMANN.

Gedroomd College geven

Voor zestig jaar

In Amstelodamum, het bekende Jaarboek van de Vereeniging van dezen naam, vertelt de Heer H. A. Kluytenaar over Amsterdam en zijn bewoners in de 70, 80er jaren van de vorige Eeuw; een zeer lezenswaardig opstel voor hen, die, nu de zestig voorbij, zich nog eens herinneren willen welke uitzichten de omgeving van hun jeugd bood. Het opstel zou er anders uitgezien hebben, wanneer de schrijver ook op geestelijke stroomingen gelet had; hij vertelt van Kalverstraat, Rokin, Nes en Rembrandtplein, dan had hij ook van de Oudemanhuispoort verteld, — van David Blok en van den scharenslijper — van professoren met hoogen hoed, die plechtig den tuin insloegen — naar de Collegkamer. Hoe zag het daar uit, nu zestig

¹ Zie ook mijn „Drie opstellen over volksgeneeskunde,” blz. 23.

jaar geleden? In het biezonder in de faculteit der Letteren en Wijsbegeerte.

In een van die stemmig zwartgebonden Almanakken van het A. S. C., dien van 1877, vindt men het antwoord op deze vraag. De Universiteit was juist uit het Athenaeum te voorschijn gekomen. De Faculteit bestond uit twee leden S. A. Naber en den historicus Jorissen; Studenten, lid van het A. S. C. waren Hugo Nolthenius, H. J. Reynders, A. Roodhuyzen, Jan Six, J. W. Sluiter en P. J. de Witt, de voorlaatste lid van de Almanak-Redactie, onder welke heeren de schrijver gezocht moet worden.

De bijdrage lijkt mij ook nu nog — na 60 jaar — geestig en belangrijk genoeg, ook op zichzelf niet alleen als tijdbeeld, om uit het stof der bibliotheek te worden voor den dag gehaald.

EEN COLLEGE IN DE NEDERLANDSCHE TAAL gehouden te Koeka in 't jaar 3877 n. J. C.¹

Zoals de ouden zongen
Zoo piepen de jongen.

't Is middag aan de stranden van 't meer Tschad
En blaakrend ligt de loome krokodil
Aan d'oever op den modder, en vertoont
Geen onderscheid van kleur, maar spiegelt toch
Zijn vormen statig af op 't donkre blauw
Dat van den heldren hemel wordt weerkaatst
Door 't onbewogen water. Meer op zij
Vertoont zich schooner nog van vorm en kleur
Een troep flamingo's, tegen 't frissche groen
Uitstekend der papyrus, en wijl d'een
Zich wascht en plast en 't water klaatren doet,
Zoekt d'ander voedsel met gedoken kop
En als het ware tripplend op de maat;
Terwijl een derde met zijn vleuglen klept,
En 't lichte rose dat hen allen kleurt
Verbleeken doet bij 't gloeiend rood en 't zwart
Dat hij ten toon spreidt. En verder op
Verheft zich nu en dan een donkre kop
Nauw boven 't spiegelgladde vlak van 't meer
En blaast met schor geluid een stofwolk op
Van ingezwolgen water, snuift dan lang
De frissche lucht met volle teugen in

¹ De geheele thans beschaafde wereld is verwoest; slechts in Africa heeft zich de beschaving van uit de Transvaalsche Republiek verspreid en stand gehouden. Het Nederlandsch is daar, onder de Negers, als wetenschappelijke taal in gebruik gebleven en wordt aan de hoogeschoolen beoefend.

En duikt en zoekt in 't diepst van 't diepe meer
En koelt' en frischheid.

Maar wie koelte zoekt
Die schare niet, die in de schaduw zit
Van een mimosa die zijn fijne blad
Wijd uitbreidt boven d'aarde, want een kring
Is 't die zich dicht opeen verzameld heeft
Van jongens en van meisjes rond een man
die in hun midden staat en spreekt een taal
Die moeilijk zij begrijpen. Hun gezicht
Duidt sterk gespannen aandacht duidelijk aan;
Slechts op de laatste rij heeft hier en daar
Een vroolijk paar dat naar geen wijsheid haakt
Verborgen achter hen, die vóór hen zijn
Zich neer gevlijd op d'aard, en stoet en lacht
En fluistert zachtjes, in elkanders arm
Vergetend 'n Professor 'n kritiek,
En 't naderend examen, dat hen dreigt.
Professor? Ja, want gindsche man is hij
Die, wijd vermaard zoover de Neger woont
Van waar de Tafelberg haar kruin omhult
Met wolken, tot waar staag Sahara's zee
Met korte golven beukt het lage strand
Van 't dadelrijke eiland en van waar
De Senegal haar stofgoud zeewaarts voert
Tot waar voorheen 't graniet verzonk in zee
Van 't vruchtbre Madagascar, wordt geroemd
Als 't pronkjuweel van Koeka's Hoogeschool.
Professor in de Nederlandsche taal
Sprekt hij die taal, en ving zijn les dus aan:
„Geachte medestrijders op het veld
Der wetenschap! Ik meldd' u gisteren reeds
Genoeg van 't leven van HUBERTUS POOT
Corneliszoon, zoodat ik daadlijk nu
Zoo als 'k beloof d', ook aanvang u de tekst
van 't *Akkerleven* voor te lezen. Dus:

*Hoe genoeghlijk rolt het leven
Des gerusten landmans heen
Die zijn zaligh lot hoe klein
Om geen koningskroon zou geven.*

Gij hoort dat dit berijmde verzen zijn,
Doch blijkbaar heeft de dichter nimmer 't zoo
Gemaakt, maar werd het bij een latre druk
Veranderd en verknoeid. Want zulk een rijm
Als *klein op heen* is en als verder op
Ons *bosschen* geeft op *ossen*, wijst reeds aan
Dat zulk een meester in de kunst als POOT,

Dat nooit zoo schreef, ook zullen w'overal
 Het rijmwoord weêr vervangen door dat woord
 Dat daar waarschijnlijk stond. Doch 't eerste trekt
 Onze aandacht 't werkwoord: *rolt*, dat hier niet past;
 Dat beeld, geloof mij, kiest zoo'n dichter niet.
 Het leven is geen wagen, of geen wiel,
 Of bal, of steen, die zacht daar henen rolt.
 Men denkt zich 't leven eerder, als een stroom
 Die van de bergen door de vlakke holt
 Of als een wezen en verlangt men dan
 De vlucht waarmee 't genoeglijk leven vliedt
 Ook aan te duiden, dan gebruikt men *holt*.
 Dan past niet *heen* maar voort hetgeen verklaart
 Hoe *rolt* voor *holt* daar kwam. *Zijn zaligh lot*
 Verstaat gij zeker niet, want 't dient gezegd
 Dat *lot* hier *deel* beteekent schoon men nooit
 't Zoo ergens anders vindt en zaligh doet
 Op 't schoon vooruitzicht dat men toen alleen
 Den armen voorhield, zoo als 'k vroeger reeds
 U heb verklaard, en dan begrijpt men ook
 Hoe 't *lot* ooit *klein* kan zijn, en hoe men 't *ruilt*,
 (Want geven kwam daar later slechts voor 't rijm)
 Niet *om*, maar *voor een koningskroon*. Dus is 't
 Als 'k hoe door 't beter klinkend *schoon* vervang
 Dat zelfs niet weinig, maar volstrekt niet scheelt.

*Hoe genoeglijk holt het leven
 Des gerusten landmans voort
 Die zijn zaligh lot schoon klein
 Voor geen koningskroon zou ruilen.*

Hoe duidelijk is dat alles uitgedrukt!
 En leest men dan twee regels verder door
 Dan wordt de zin onduidelijk. Luister maar

*Lage rust braveert den lof
 Van het hoogste koningshof.*

Want al vervangt men *laag* voor *rust* door zoet
 En *hoogst* door *roemrijkst*, *hof* door *lot*, toch blijft
 De zin schoon veel verbeterd en verfraaid
 Nog duister. Want hoe rust ooit *lof* braveert
 Begrijpt geen mensch. Dus blijkt het zonneklaar
 Dat die twee regels later zijn gemaakt.
 Ook deert het niets aan 't vers al zijn ze er niet.
 En dus wordt ook weer d'oude maat hersteld
 Die veel ook is veranderd; hier en daar
 Heeft later men soms regels ingevoegd
 Die 't stelsel van twee regels van vier voet
 Met twee van vier'half voet veranderden

In twee dier korte regels slechts door één
 Der langen afgewisseld. Overal
 Wordt weer door ons dus d'oude vorm hersteld.

*Als een boer zijn hijgende ossen
 't Glimmend kouter door de klont
 Van zijn erfelijken gront
 In de luwt der hooge bosschen
 Voort ziet trekken, of zijn graen
 't Vet der klai met gout belâen ;
 Of zijn gladde mellekkoeien
 Even lustigh, even blij
 Onder 't grazen van ter zij
 In een bogtigh dal hoort loeien,
 Toon mij dan, o arme stadt
 Zulk een wellust, zulk een schat.*

Laat niemand zich bekommeren om die *p*
 In *glimpend*, daar dat slechts een drukfout is.
 Maar in die regel staat een ander woord
 Dat de aandacht trekt, dat 's *klont* dat *voor* vervangt,
 Want 't ijzer van de ploeg (de kouter) maakt
 De *klonten* zelf, en gaat er dus niet door.
 Doch *klont* moest hier als rijmwoord staan voor *gront*.
 Laat *klont* door *voor* dus weêr vervangen zijn
 Dan komen wij aan regel tien die luidt:

In de luwt der hooge bosschen

En die zoewel door rijm als zin reeds bleek
 Onecht te zijn en in de maat niet past.
 Een *bochtigh dal* is ook in Nederland,
 Zoo als gij weten zult, niet op zijn plaats.
 Zoodat die woorden te verwijddren zijn.
 De beide regels die dan volgen, zijn
 Oorspronkelijk ieder van vier voet geweest
 En eindigden waarschijnlijk niet op *graen*
 En op *belaen* maar wel op *koren* en
Beladen dat hetzelfde meent. Dan volgt
 Een viertal regels dat volstrekt niet deugt
 Daar 's naamlijk een te veel, en d'andre drie
 Zijn slecht van zinsbouw en van woordenkeus.
 't Herstellen echter in den ouden vorm
 Is daarvan ons niet moegelijk, maar wie
 't Vernuftigst is zal zeker ook het best
 Iets anders er voor geven. Ik vervang

*Of zijn gladde mellekkoeien
 Even lustigh, even blij
 Onder 't grazen van terzij
 In een bogtich dal hoort loeien*

Door die drie regels die 'k hier volgen laat:

*Of zijn koeien in het land
Allen stevig, allen vet
Uit de verte reeds hoort loeien.*

Dan zij (alweêr ter wille van de maat)
Het oude *steden* weer voor *stadt* hersteld.
Aldus veranderd keert pas dit gedicht
Tot d'oude schoonheid weer. En luidt aldus:

*Hoe genoeglijk holt het leven
Des gorusten landmans voort
Die zijn zaligh lot schoon klein
Voor geen koningskroon zou ruilen.
Als een boer zijn hijgende' ossen
't Glimmend kouter door de voor
van zijn erfelijken grond
Voort ziet trekken, of zijn koren
't Vet der klai met goud beladen,
Of zijn koeien in het land
Allen stevig, allen vet
Uit de verte reeds hoort loeien,
Toont mij dan, o arme steden!
Zulk een wellust, zulk een schat!*

Thans hoort gij zelf, hoe groot een dichter POOT
Geweest is. En begrijpt gij dan hoe ooit
Hem deze regels toegeschreven zijn?:

*Welige akkers, groene boomen,
Malsche weiden, dartzel vee,
Nieuwe boter, zoete meê,
Klaere bronnen, koele stroomen,
Frissche luchten, overvloeï,
Maakt het buitenleven zoet.*

Die woorden bijna zonder samenhang
Of zin, die kunnen slechts in 't saaië brein
Eens letterkundige der pruikentijd
Zijn opgekomen. Nog een foutje schuilt,
In *maekt*, waar *maeken* eigenlijk moest staan.
Dan volgen nu zes regels waar 't geluk
Gewild heeft dat slechts 't rijm is ingebracht.
Als de lente 't land beschildert

*Als de zomer zweet en gloeit,
Ploegt en spit hij onvermoett.
Als de winter 't woud verwildert
Houdt hij den berookten haert
Met zijn vrienden rond van aert.*

Voor 't land *beschildert* wordt weer geplaatst
 Zooals daar staan moest, 't land *weer verft*, en voor
Hij onvermoeit, hij d'onvermoeide, dus
 Is alles weêr in orde, als nog *haert*
 Door *huis* vervangen is. Maar wat dan volgt
 Tot regel drie en veertig is onecht
 Want *slapen onder wijngaard ranken* ging
 In Nederland bezwaarlijk en een *vliet*
 Die van de *rotsen schoot* was onbekend.
 Als wij ze dus eenvoudig overslaan,
 Dan komen we aan vijf regels daar te recht
 Een kruisje voor gedrukt staat, want de zin
 Is nog voor ons verborgen, Doch 't kan zijn
 Dat daar een regel uitgevallen is.
 Indien ik zooals 'k meen, dien wedervond
 Dan wordt het duidelijk, schoon dan zeer veel nog
 Eerst omgezet moet worden. Hoor slechts toe:

*Els zijn liefste door het trouwen,
 Wiegt met zang hem daar hij slaapt,
 Schoon zij vrij al wijder gaapt
 Dan de hoofsche statsjonkvrouwen.
 En hij kust er Elsje voor.*

Nu missen wij die regel waar het staat
 Dat ELS haar dochter wiegde, want dit blijkt
 Uit wat ik volgen laat van 't werkwoord kust.
 Gij weet dat meestal nog dezelfde zin
 Aan *kussen* als aan *zoenen* wordt gehecht.
 Ik zag het echter uit zoo menig plaats
 Dat hier een duidelijk onderscheid bestaat
 Daar wij geen woord voor hebben, want een kus
 Is 't die een moeder of een vader geeft
 Aan 't kind. Zoodat hier ELSJE 't kind moet zijn;
 En nooit de liefste zijn kan want men leest
 Steeds dat de minnaar zijn geliefde zoent"
 Daar klapt een zoen. — Professor zwijgt verstomd,
 Men ziet elkander aan, en proest het uit,
 En richt zijn blik naar 't paar dat zich verried.
 't Meisje bloost en 't rood der schaamte kleurt
 Haar zwart gelaat, en ijlings rukt zij zich
 Los uit d'omarming van haar minnaar die
 De wereld heel vergetend niets bemerkt.
 Daar voelt zij op haar ieders oog gericht,
 En dat zij d'oorzaak van die lachlust is
 En even als de schuchtere struis haar kop
 Voor 's jagers oog verbergt in 't mulle zand,
 Zoo ook verbergt zij thans haar lief gezicht
 In beî haar handen, barst in tranen uit

En volgt dan snikkend haar vriendin, die zacht
 Haar mee voert ver van drukt' in 't stille bosch.
 Maar hij blijft staan beteuterd, en versuft;
 En ieder lacht en schudt en schatert om hem heen.
 En schoon Professor keer op keer hervat
 De zin waarin hij ophield; geen gehoor
 Verkrijgt hij van den troep, die dikwijls wel
 Vermoeid van 't lachen rust een oogenblik,
 Maar daad'lijk weer begint met nieuwe kracht,
 Totdat Professor woedend henengaat,
 En 't voorwerp van hun spot, dat zich bezint,
 Wat klappen uitdeelt en een weg zich baant
 En voortholt naar de stad en naar zijn huis.
 Dan trekt weldra de heele kring uiteen
 Maar lang nog blijven troepjes bij elkaar,
 Waar 't lachen wijkt voor 't levendigst gesprek.
 En menigeen spreekt nog in later tijd
 Van 't dwaas geval dat op dien zomerdag
 Een eind maakt' aan die lezing over POOT.

EEN TOOVERKOL.

Wie deze Tooverkol geweest is? De overlevering zegt: de heer
 Jan Six, de latere Hoogleraar in de Kunstgeschiedenis. E. S.
